



KIDS TOUR
 Bij deze wandeling is een Kids Tour.
 Kijk op www.BB45.nl



BOMBARDEMENT BEZUIDENHOUT '45

ONTDEK DE HAAGSE WIJK MET GRANDEUR

We nemen u mee op pad door de Haagse wijk 'ten zuiden van het Hout': het Bezuidenhout. Een wijk met grandeur uit de 19e eeuw, dat na het verwoestende vergissingsbombardeement op 3 maart 1945 grotendeels verloren is gegaan. Met foto's en verhalen tonen we u het straatbeeld van voor én na het verwoestende bombardement. Voor de kinderen is er een speciale Kids Tour. Bij elke bord bieden we op de website BB45.nl extra informatie over de locatie met filmpjes, foto's en artikelen. De route is 5,5 km lang. Onderweg kunt u genieten in een van de vele horecagelegenheden of speelplekken die de wijk rijk is.

WIJ WENSEN U VEEL WANDELPLEZIER!
 Stichting 3 maart '45 en wijkbewoners

INFORMATIEBORDEN IN BEZUIDENHOUT

- | | |
|---------------------------------------|---|
| 1 EEN BAKEN IN BEZUIDENHOUT | 11 EEN VERWOEST PLEIN |
| 2 BEZUIDENHOUT HERDENKT | 12 STATIG BEZUIDENHOUT |
| 3 EEN HYPERMODERN ZWEMBAD | 13 VAN WONEN NAAR WINKELN |
| 4 HET V2-OFFENSIEF | |
| 5 DE ATLANTIKWALL | OVERIGE BORDEN: |
| 6 BOODSCHAPPEN OP DE BON | A Monument 'Menselijke vergissing' en V2 raket |
| 7 KRUIPUNT IN PUIN | B Koningin Sophiepark |
| 8 VOETBAL, KERK & KANTOREN | C Bezuidenhout-West straten |
| 9 DE SCHOOL HIELD STAND | D Bezuidenhout-West geschiedenis |
| 10 DE WILHELMINA KERK | E Bezuidenhout-West karakteristieken |

LEGENDA

- Wandelroute
- Informatieborden BB45
- Extra informatie, zie achterkant
- Overige borden wijk
- Gebombardeerd gebied
- NS treinstation
- Tramhalte
- Speelplek
- Horeca
- Tramroute
- Bibliotheek Haagse Hout & Historisch Informatie Punt

EXTRA INFORMATIE VOOR ONDERWEG

1 ONTSTAAN VAN DE WIJK

Koude voeten en de behoefte aan een mals stukje vlees was voor de Graven van Holland in de dertiende eeuw reden het veengebied ten zuiden van het Haagse Bos te ontginnen. Voor het vervoer van de brandstof en het vee legden de edelen het Grafelijk Karrenpad, de huidige Bezuidenhoutseweg, aan.



Het Grafelijke karrenpad (Illustratie van Carel Wiemers, in: *Duel op de bloedheuvel*, 2012).

In navolging van Prinses Amalia van Solms, die in 1645 haar zomerhuis – het huidige Huis ten Bosch – liet bouwen, legden welgestelde Haagse burgers landgoederen aan. Onder de noemer 'Grandeur' liet Den Haag later het gebied langs deze weg bebouwen met statige woonhuizen voor voornamelijk mensen, zoals Bellevue (1750) van rechtsgeleerde Lyonnet (later omgebouwd tot hotel), Huis Ter Noot (op de plek van vroegere ministerie van Landbouw) en Huize Zandvliet van professor Schwencke (1854). In 1878 kwam het Station Staatsspoor en rond 1885 het Koningin Emmapark. In 1888 opende Sociëteit De Witte op de Walther Boerweide in het Haagse Bos een buitenverblijf voor muziek en vertier, 'Tent in het Bosch'. Daarna ging het snel met Bezui-

denhout. De kolossale panden maakten plaats voor meer 'eenvoudige' burgerhuizen. Na 1915 kwam de grootschalige woningbouw verder naar het oosten volgens het Uitbreidingsplan van Berlage.*

*Verbeeld op tafel in Bibliotheek/HIP.

2 KONINKLIJKE TINTEN

Vele straatnamen in het Bezuidenhout wijzen op een nauwe band met de Oranjes. Zo zijn de Adelheid-, Emma-, Wilhelmina- en Theresiastraat vernoemd naar Koningin Emma (1858–1934) en is de Louise Henriëttestraat vernoemd naar de oudste dochter van Frederik Hendrik van Oranje en Amalia van Solms. Andere straatnamen zijn afkomstig van het VOC tijdperk, zoals de Van Imhoffstraat die is vernoemd naar Gustaaf Willem van Imhoff (gouverneur-generaal van de VOC tussen 1743 en 1750)*.

*Voor meer uitleg van straatnamen, zie www.bezuidenhout.nl.

3 HAAGSE BOS, V2 EN BOMBARDEMENT

Het Haagse Bos is een eeuwenoud bos. Het feit dat het bos er vandaag de dag nog is, danken we voor een belangrijk deel aan de 'akte van Redemptie' uit 1576 van de Graven van Holland. Die akte bepaalde dat het bos nooit verkocht of gekapt mocht worden. Lange tijd zou het bos hierdoor beschermd blijven. In de tweede wereldoorlog bepaalde de Sociëteit De Witte op de Walther Boerweide in het Haagse Bos een buitenverblijf voor muziek en vertier, 'Tent in het Bosch'. Daarna ging het snel met Bezui-

denhout. De kolossale panden maakten plaats voor meer 'eenvoudige' burgerhuizen. Na 1915 kwam de grootschalige woningbouw verder naar het oosten volgens het Uitbreidingsplan van Berlage.*



Mitchell bommenwerper (foto: Instituut voor Maritieme Historie, Den Haag).

Het bombardement werd uitgevoerd op 3 maart 1945 door drie squadrons bommenwerpers afkomstig uit Engeland en België, in totaal 56 vliegtuigen. Niet het Haagse Bos maar de woonwijk Bezuidenhout werd in het hart getroffen. Over de vraag hoe dit kon gebeuren, hebben veel mensen zich gebogen. Een deel van de bommenwerpers kreeg verkeerde coördinaten mee. Een ander deel van de bommenwerpers had zijn bommen op juiste coördinaten afgeworpen, maar door hevige wind 'waaiden' de bommen de wijk in. De kracht van het bombardement was enorm. Honderden mensen raakten bedolven onder het puin en waren op slag dood of zwaar gewond. Velen sloegen op de vlucht, namen uit huis mee waar ze op dat moment aan dachten, en liepen onder het spoorviaduct naar Voorburg. Van ver buiten de regio kwam hulp, zelfs van de brandweer uit Zaandam. Door gebrek aan bluswagens, benzine en bluswater had het vuur lang om zich heen kunnen grijpen en verwoeste zo duizenden gebouwen. Niet alleen Bezuidenhout werd

geraakt. Ook vielen er bommen in de stad. Aan de Korte Voorhout gingen onder andere de Prinsesse Schouburg, het Hotel Paulez en het Paleis van Justitie in vlammen op.

4 WEDEROPBOUW

Na de oorlog was de stad Den Haag berooid. Het stadsbestuur stond voor een enorme opgave voor wederopbouw. Niet alleen het Bezuidenhout was verwoest, de stad kende ook een enorme woningnood omdat jarenlang geen huizen waren gebouwd en het aantal Hagenaars snel groeide. Bovendien ontbrak het aan materieel, aanvoermiddelen, vakmankracht en geld. In deze situatie werd gekozen voor het bouwen van zoveel mogelijk woningen met zo min mogelijk middelen. Geen grote huizen, geen hoge kamers en niet meer dan 4 woonlagen. Hieruit ontstond de duplexwoning, zoals in de Amalia van Solmsstraat. Twee woningen met één voordeur, die later eenvoudig tot één woning omgebouwd zou kunnen worden.



Bezuidenhout werd een kantorenstad. Foto gemaakt vanaf het Centraal Station (foto: Stichting 3 maart '45).

De wederopbouw kwam in Bezuidenhout traag op gang. In 1951 werd het wederopbouwplan Bezuidenhout aangenomen, met onder andere de aanleg van een verdiepte Utrechtsebaan, de uitbreiding van het spoor en de bouw van rijkskantoren. Het gebied naast het station werd hierdoor ingesloten waardoor stedelijk eiland 'Bezuidenhout C'

ontstond (het huidige Bezuidenhout-West). Het werd een mengeling van jaren 1930 portiekwoningen en jaren 1970 sociale woningbouw en als stedelijk bakken de woontoren Witte Anna (1987). De eerste nieuwe (rijks) kantoren kwamen in de wijk, zoals het Ministerie van Landbouw (1950) en het Koninklijk Conservatorium (1980). Het middengebied van de wijk bleef lang kaal en was voor kinderen ideaal speelplein. De herstel- en herbouwwerkzaamheden duurden ruim 60 jaar.

5 WIJK IN 21E EEUW

De grandeur van Bezuidenhout van weleer is in het begin van deze eeuw in de wijk teruggekomen, maar dan wel in een modern jasje. Vele gebouwen uit de wederopbouwperiode werden gesloopt voor hoogbouw met kantoor- en woonruimtes. In 1995 opende Nationale Nederlanden haar kantoor 'de Haagse Poort' over de Utrechtsebaan, dat wordt beschouwd als een moderne stadspoort van Den Haag. Op de groenstrook aan de Schenkkaade verschenen kantoren van onder andere Siemens en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Achter het ministerie staat het 'Monument van de Menselijke Vergissing', in 1995 onthuld bij de herdenking van het bombardement van 3 maart 1945.



Beatrixkwartier met 'de Netkous' (foto: Studio Zipper).

Rondom de Utrechtsebaan ontstond zo een nieuw zaken centrum, 'het Beatrixkwartier'. Een markant element in dit gebied is de Netkous tramviaduct van de RandstadRail (2004), te midden van moderne panden, als Centre Court (2003), het Prinsenhof (2006), de Haagsche Zwaan (2010) en de Monarch (2011). Een voorbeeld van moderne woningen in oude stijl zijn de herenhuizen in de Amalia van Solmsstraat.

TIPS IN DE OMGEVING:

- Wandelen door Bezuidenhout: www.bezuidenhout.nl
- Wandelen in Den Haag o.l.v.gids: www.gildedenhaag.nl
- Wandelen in Haagse Bos o.l.v.gids: www.staatsbosbeheer.nl
- Haags Historisch museum: www.haagshistorischmuseum.nl
- Atlantikwall (bunkers): www.atlantikwallmuseum.nl

MEER INFORMATIE OVER BEZUIDENHOUT:

- Bibliotheek Haagse Hout & Historisch Informatie Punt Theresiastraat 195, Den Haag
T: 070-353 75 50
- Wijkwebsite en Bezuidenhout App: www.bezuidenhout.nl

MEER WETEN OVER DE LOCATIES: WWW.BB45.NL

UITGAVE VAN:

Stichting 3 maart '45 & Bewonersgroep Sophiapark
3 maart 45 @bezuidenhout.nl
www.bezuidenhout.nl

© 2015, Stichting 3 maart '45 i.s.m. Gemeente Den Haag, Haags Gemeentearchief en Staatsbosbeheer
Ontwerp: www.studiozipper.com
Druk: SER en VNO-NCW